



GEEN RECHT OP ECHTSCHEIDING

De komst van migranten brengt ook bepaalde vrouwonderdrukkende wetten met zich mee. Waar moslimmannen aan één woord genoeg hebben, moeten vrouwen nog steeds hemel en aarde bewegen om een islamtisch huwelijk te ontbinden.

Voor de Nederlandse vrouw is april een feestmaand. Het is dan zestig jaar geleden dat de wet op de afschaffing van de handelingsonbekwaamheid van gehuwde vrouwen werd aangenomen. Tot dat moment werd een vrouw zodra ze trouwde handelingsonbekwaam. Met haar handtekening op de huwelijksakte plaatste ze zich onder het gezag van haar echtgenoot, aan wie ze gehoorzaam moest zijn. Hij was het hoofd van de echtvereniging en beschikte in zijn eentje over de 'gemeenschap van goederen'. Een gehuwde vrouw woonde feitelijk bij haar man in, in een huis dat alleen van hem was. Werken mocht enkel met zijn toestemming. Zodra ze zwanger werd, verloor ze haar baan. Over haar kinderen had ze weinig te zeggen, want alleen de vaderlijke macht telde. Gehuwde vrouwen hadden geen 'eigen wil of goed', ze waren wettelijk gelijkgesteld aan minderjarigen en geesteszieken.

Deze vernederende situatie verander-

de toen in april 1956 de Lex-Van Oven, genoemd naar de ontwerpende PvdA-minister Christiaan van Oven, tot stand kwam. De wet die met een nipte meerderheid van twee stemmen door de Kamer kwam, trad op 1 januari 1957 in werking en bevrijdde de gehuwde vrouw van het juk van de maritale macht. Man en vrouw kregen gelijke rechten en plichten wat betreft het gemeenschappelijk vermogen en de staat bleef niet langer dat gehoorzaamheid aan de man verplicht was. Wel bleef in de wet staan dat de man het hoofd is van de echtvereniging; daar stonden de protestante en katholieke Kamerleden op. In 1970 werd ook dit zinnetje uit het wetboek geschrapt.

Pas vrij recent tellen vrouwen in Nederland mee als volwaardige burgers. Inmiddels openbaart zich een nieuw fenomeen: met de komst van migrantengroepen maakt de handelingsonbekwaamheid, die →

voor veel moslimvrouwen nog geldt, een rentree. Wat voor Nederlandse vrouwen inmiddels geldt als vanzelfsprekend, denk aan scheiden, gezag hebben over kinderen of zelf een paspoort kunnen vernieuwen, gaat voor bi-culturele vrouwen niet altijd op. Omdat de wet uit hun thuisland ze verbiedt om hun oorspronkelijke nationaliteit op te geven, blijven ze als staatsburgers van het land van herkomst gehouden aan de daar geldende wetten die vrouwen onderdrukken.

Hoewel de Nederlandse wetgeving hier voor iedereen geldt, zodat migrantenvrouwen in principe zelfbeschikkingsrecht hebben, kan het huwelijksrecht uit hun thuisland ze ook in Nederland in hun bewegingsvrijheid beperken. Zo kunnen Egyptische en Iraanse vrouwen niet hun eigen paspoort afhalen bij de ambassade van het thuisland zonder een handteke-

ning van hun man. Hun echtgenoot is ook de enige die de paspoorten van de kinderen kan aanvragen en verlengen.

Net zoals de Nederlandse vrouw zestig jaar geleden, tekent de islamitische bruid een onderwerpingsverdrag aan haar man als ze trouwt. Haar vermogen blijft van haar, maar hij is het hoofd van de huishouding, dus zij moet hem dienen en gehoorzamen, soms op straffe van een boete. Ongetrouwde vrouwen vallen onder het gezag van hun vader of broer. Ook al woont het hele gezin in Nederland, toch blijft de ongelijkwaardige man-vrouw-verhouding uit het thuisland meestal intact.

Sommige migrantenvrouwen weten helemaal niet wat hun rechten in Nederland zijn. Advocaat Kaushilya Budhu Lall van Meijer Advocaten, expert in gecompliceerde echtscheidingszaken, vindt dat nieuwkomers beter voorgelicht moeten worden over gelijke vrouwenrechten. Bijvoorbeeld tijdens inburgeringscursussen, wat nu niet gebeurt.

Feminist Shirin Musa, voorvrouw van het niet-gouvernementele Femmes for Freedom, vertelt dat ze regelmatig wordt benaderd door mensen die tegen de rechtsbeperkingen van bi-culturele vrouwen aan lopen. Vrouwen die simpelweg gedumpt worden in hun thuisland en ondanks hun Nederlandse paspoort geen kant op kunnen, omdat ze als staatsburger van hun land van herkomst dit land niet zonder mannelijke toestemming mogen verlaten.

Hoeveel vrouwen het betreft kan Musa niet zeggen, omdat er geen onderzoek is gedaan naar de omvang van deze groep vrouwen met een dubbele nationaliteit. Wat niet bijdraagt aan de inzichtelijkheid van het probleem, is dat ieder moslimland specifieke regels en wetten kent als het gaat om de positie van vrouwen. Per land verschilt het bijvoorbeeld of een vrouw wel of niet zonder man de deur uit mag, wel of niet verplicht seks moet hebben op zijn bevel en of zij voogdij kan krijgen over haar kinderen. Het rapport *Knowing our*

Buiten de bevoegdheid

De rechtspraak weet zich nog niet altijd raad met moslimmannen in Nederland die weigeren mee te werken aan een islamitische echtscheiding en een vrouw zo in huwelijksgevangenschap houden. De vraag is of een Nederlandse rechter moslimmannen moet kunnen sommeren om religieus te scheiden. Onlangs oordeelde een Rotterdamse rechter dat hij een man niet kan verplichten om mee te werken aan de ontbinding van zijn islamitische huwelijk. Omdat de Nederlandse staat religieuze huwelijken niet erkent, lag dit buiten zijn bevoegdheid, vond de rechter. Hij attendeerde de vrouw, die om ontbinding had gevraagd, er wel

op dat ze haar heil kon zoeken bij een Engelse shariarechtbank. Hierop klonk kritiek dat een Nederlandse rechter hiermee in feite shariarechtbanken bestaansrecht verleent. De Rotterdamse rechter had de casus niet aan jurisprudentie getoetst, want in andere, vergelijkbare gevallen sommeerde de rechtbank moslimmannen wél om mee te werken aan een religieuze echtscheiding op straffe van een dwangsom. Deze mannen werd een onrechtmatige daad verweten en schending van de mensenrechten. Namens de vrouw gaat advocaat Kaushilya Budhu Lall tegen de Rotterdamse uitspraak in beroep.



rights bracht tien jaar geleden de rechtspositie van vrouwen in twintig moslimlanden in kaart. Het rapport is een deprimerend relaas van de netwerkorganisatie Women living under muslim laws, waaruit blijkt dat moslimvrouwen in de verste verte niet gelijk zijn aan mannen.

De ongelijkwaardige positie van man en vrouw wordt goed zichtbaar zodra een islamitisch huwelijk spaak loopt. Een man kan onder islamitisch recht eenzijdig zijn vrouw verstoten door simpelweg drie keer het Arabische woord *talaq* uit te spreken: 'Ik verstoot je, ik verstoot je, ik verstoot je.' Hierna is hij vrij om een nieuw huwelijk aan te gaan.

Voor een moslima die van haar man wil scheiden, is bevrijding verre van eenvoudig. Om zich te laten verstoten, kan ze via een khula instemming van haar man vragen. Hij zal minstens eisen dat ze de bruidsschat terugbetaalt; in feite moet ze zich vrijkopen met geld dat ze meestal

'EEN MAN KAN ONDER ISLAMITISCH RECHT EENZIJDIG ZIJN VROUW VERSTOTEN DOOR DRIE KEER "IK VERSTOOT JE" TE ZEGGEN. HIERNA IS HIJ VRIJ'

nooit zelf in handen heeft gehad.

Blijft de man ook na financiële genoedoening een religieuze scheiding weigeren, dan kan ze, indien het islamitisch huwelijk in Nederland is gesloten, naar de rechter gaan of naar een shariarechtbank. Zoals Machteld Zee laat zien in haar recente proefschrift over shariaraden in Engeland, is het heel moeilijk voor een vrouw om een shariaraad van vijftien uiterst conservatieve moslimmannen te overtuigen van de noodzaak van een scheiding. Grond voor een echtscheiding is afvalligheid of geweld tegen de echtge-

note, maar omdat de shariaraad liever ziet dat de vrouw zich verzoent met haar man, stemmen de raadsheren niet snel in met een verzoek tot een scheiding.

Zonder die religieuze ontbinding blijven vrouwen gevangen in hun huwelijk. Zolang ze volgens het islamitisch recht nog getrouwd is, mag een vrouw geen nieuwe relatie aangaan, want dit wordt in het land van herkomst beschouwd als overspel of bigamie. Zo kan de rechtbank in Marokko bijvoorbeeld Nederlands-Marokkaanse vrouwen vanwege deze redenen laten vervolgen. →

Met Femmes for Freedom steunt Shirin Musa, die zelf heeft ondervonden hoe het is om in een religieus huwelijk gevangen te zitten, vrouwen met advies, financiële bijstand en doorverwijzing naar advocaten. De Iraans-Nederlandse Miryam bijvoorbeeld, een tandarts die dertig jaar in Nederland woont, en pas na jaren procederen en een ton armer van haar Iraans-Nederlandse man afkwam. 'Het duurde twee jaar voor de scheiding van ons burgerlijk huwelijk voor de Nederlandse wet rond was,' vertelt Miryam. 'Daarna was het nog niet klaar, want hij weigerde in te stemmen met de ontbinding van ons islamitische huwelijk. Omdat hij werkloos is, betaalde ik hem alimentatie, zoals de Nederlandse wet aan de kostwinner voorschrijft. Ook de torenhoge schulden die hij had gemaakt en zijn twee telefoonabonnementen heb ik betaald. Nog was het niet genoeg, hij eiste een hogere alimentatie voordat hij wilde instemmen met de religieuze scheiding. Ik wilde me niet langer laten chanteren, dus heb ik een advocaat ingeschakeld.'

De Nederlandse rechter oordeelde dat haar ex-man op straffe van een dwangsom mee moest werken aan de ontbinding van het religieuze huwelijk. 'Maar de druk van een dwangsom had geen effect op hem, want hij had geen geld, en van een kale kip kun je niet plukken.' Miryam wendde zich uiteindelijk in Duitsland tot een mullah: een persoon die door moslims wordt beschouwd als een expert in het islamitische geloof. Ze diende bij hem het verzoek in haar huwelijk te ontbinden. 'De mullah voelde daar aanvankelijk niets voor. Hij dacht dat ik een nieuwe man wilde huwen. Pas toen ik aantoonde dat mijn ex-man een hoge alimentatie van mij vroeg, sloeg hij om. Hij vond het een schande dat een moslimman bij een vrouw om geld bedelde. Het machismo van de mullah redde me in dit geval.'

Ook mannen wier vrouw door haar mannelijke familieleden in de problemen zit, kloppen aan bij Femmes for Freedom.



Een jaar geleden trouwde de Nederlands-Marokkaanse Yousef in het geheim in Europa met zijn internetliefde uit de Perzische Golf. Nadat haar vader de liefdesvlucht van zijn dochter had ontdekt, stelde hij alles in het werk om haar terug te halen. Hij veinsde een hartaanval, waarop zij terugreisde naar huis. Daar pakte haar vader haar paspoort af. Inmiddels zit ze zes maanden gevangen in haar

ouderlijk huis. Yousef is ten einde raad. 'Haar vader en broer zijn woedend omdat ze de familierепutatie heeft geschaad. Ik maak me ernstige zorgen, want ze is haar maagdelijkheid kwijt en dat is een doodzonde.' Hulp inschakelen lijkt onmogelijk. Omdat zijn echtgenote niet de Nederlandse nationaliteit heeft, kunnen de Nederlandse autoriteiten niets voor haar betekenen. Yousef, die dagelijks via FaceTime

'DE MULLAH VOND HET EEN SCHANDE DAT EEN MOSLIMMAN BIJ EEN VROUW OM GELD BEDELDE. ZIJN MACHISMO REDDE ME UITEINDELIJK'

contact heeft met zijn echtgenote, hoopt op stille diplomatie.

IMAMS EN MOSKEEBESTUREN

SP-Kamerlid Sadek Karabulut stelt dat de kwetsbare positie van moslimvrouwen niet geheel in beeld is, ook niet bij politici. Onlangs hield de commissie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onder haar voorzitterschap een rondetafelgesprek over de aanpak van gedwongen huwelijken en 'verborgen vrouwen' die in gedwongen isolement leven en vaak te maken hebben met psychische en fysieke mishandeling. Niet bij alle betrokken Kamerleden stond dit onderwerp bovenaan de agenda. Gelijktijdig werd er in de plenaire zaal een debat gevoerd over topvrouwen. Pas nadat dat debat afgelopen

was, schoven Keklik Yücel van de PvdA en Anouchka van Miltenburg van de VVD aan bij het gesprek over deze vrouwen aan de onderkant van de samenleving.

Karabulut zegt dat het essentieel is om de emancipatiestrijd te ondersteunen die moslima's in hun eigen gemeenschap wel degelijk voeren. 'Wat hierbij niet helpt, is dat minister Asscher alleen om de tafel zit met imams en moskeebesturen. Typisch Nederlands om te willen polderen met belangenorganisaties, maar in moskeebesturen zitten geen vrouwen. De belangen van moslima's worden op ministerieel niveau niet vertegenwoordigd, denk maar niet dat moslimmannen daarover praten. Minister Asscher moet daarom ook met moslima's zoals Shirin Musa in gesprek.'

Er is de laatste jaren wel wat ondernomen om vrouwonvriendelijke gebruiken aan te pakken. Dankzij het lobbywerk van Femmes for Freedom is de wet tegen huwelijksdwang, polygamie en genitale verminking sinds 1 juli 2013 uitgebreid met gedwongen achterlating en huwelijksgevangenschap. Nederland is het eerste land in de wereld waar huwelijksgevangenschap een strafbaar feit is. Afgelopen jaar werd de wet verder aangescherpt. Buitenlandse kindhuwelijken worden niet langer erkend en beide partners moeten minstens 18 jaar zijn. Huwelijken tussen neef en nicht zijn moeilijker geworden, omdat deze verbintenissen vaak tot stand komen onder dwang.

Een mijlpaal was ook de oprichting van het landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating. Nog ieder jaar worden circa achthonderd vrouwen achtergelaten in hun land van herkomst, volgens een rapport uit 2014 van het Verweij-Jonker-instituut.



Diny Flierman zegt dat het Knooppunt samenwerkt met Buitenlandse Zaken om slachtoffers terug te halen en zorgt voor opvang en hulpverlening van de vrouwen na terugkeer in Nederland. Noodopvang ter plekke is een probleem, bleek tijdens het Kamergesprek. In afwachting van een reisdocument naar Nederland zwerven vrouwen soms rond in de straten van Mo-

gadishu, Istanbul en Karachi.

Sommige politiebureaus hebben tegenwoordig een afdeling eerwraak en eengerelateerd geweld, maar ook daar valt nog het een en ander aan te verbeteren. Volgens Shirin Musa zouden alle aangiftes geregistreerd moeten worden in een centraal systeem, en dat gebeurt niet. Ook moeten vrouwen soms wel drie verschillende, emotionele aangiften doen. 'Een voor verkrachting, voor huiselijk geweld, huwelijksgevangenschap en ga zo maar door. Dat is psychisch en fysiek erg belastend. Kan dit niet, net als in de VS, in één aangifte?', zegt Flierman.

Tijdens het rondetafelgesprek in de Kamer werd duidelijk dat de politie niet bij ieder individueel geval van huiselijk geweld even adequaat optreedt. Janine Janssen van het Landelijk Expertisecentrum Eengerelateerd geweld, dat onder de politie valt, bekende dat politieagenten beter geschoold en getraind kunnen worden om tijdens huisbezoeken dit delicate onderwerp kundig aan te snijden. Maar bij de politie zijn de middelen niet onbeperkt en dwingt de actualiteit tot keuzes. 'Alles is momenteel gericht op het tegengaan van radicalisering,' vertelde ze.

Het was duidelijk: huiselijk geweld tegen vrouwen heeft geen prioriteit. ■

■ Om redenen van anonimiteit zijn de namen Miryam en Yousef gefingeerd.